

Univerzita Hradec Králové

Přírodovědecká fakulta

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

2020

Veronika Kubátová

Univerzita Hradec Králové
Přírodovědecká fakulta
Katedra ruského jazyka a literatury

**Rusko-česká homonyma v českých
učebnicích ruského jazyka**

Bakalářská práce

Autor: Veronika Kubátová
Studijní program: B1501 Biologie
B7507 Specializace v pedagogice
Studijní obor: Biologie se zaměřením navzdělávání
Ruský jazyk se zaměřením na vzdělávání
Vedoucí práce: Mgr. Miroslav Půža, Ph.D.

Zadání bakalářské práce

Autor:	Veronika Kubátová
Studium:	S16BI091BP
Studijní program:	B1501 Biologie
Studijní obor:	Biologie se zaměřením na vzdělávání, Ruský jazyk se zaměřením na vzdělávání
Název bakalářské práce:	Rusko-česká homonyma v českých učebnicích ruského jazyka
Název bakalářské práce AJ:	The Russian-Czech Homonyms in the Czech Textbooks of Russian Language

Cíl, metody, literatura, předpoklady:

Cílem bakalářské práce je popsat problematiku rusko-českých homonym, se kterými se žáci mohou setkat v českých učebnicích ruského jazyka. Práce bude rozdělena na část teoretickou a část praktickou. Teoretická část bude zaměřena na vymezení pojmu homonyma a vše co s ním souvisí. Praktickou část bude představovat slovník ruských homonym s odpovídajícími českými ekvivalenty. Práce bude obsahovat dotazníkové šetření, které bude mít za cíl prozkoumat problematiku homonym ve výuce ruského jazyka jako cizího.

CSIRIKOVÁ, Marie a Nataša KONÍČKOVÁ. Zrádná slova v ruštině. Voznice: Leda, 2015. ISBN 978-80-7335-405-3. MAN, O.: Základy lexikologie ruského jazyka. Praha: SPN, 1987, 212 s.
STEIGEROVÁ, Marie. Česko-ruský, rusko-český kapesní slovník. Olomouc: Nakladatelství Olomouc, 2005. ISBN 80-7182-185-3

Garantující pracoviště:	Katedra ruského jazyka a literatury, Pedagogická fakulta
Vedoucí práce:	Mgr. Miroslav Půža, Ph.D.
Oponent:	PhDr. Jindřich Kesner, CSc.
Datum zadání závěrečné práce:	19.12.2017

Prohlášení:

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně a že jsem v seznamu použité literatury uvedla všechny prameny, z kterých jsem vycházela.

V Hradci Králové dne

Jméno a příjmení

Poděkování

Ráda bych touto cestou vyjádřila poděkování Mgr. Miroslavu Půžovi, Ph.D., za jeho cenné rady a trpělivost při vedení mé bakalářské práce. Rovněž bych chtěla poděkovat za podporu, vstřícnost a pomoc při získání potřebných informací a podkladů své rodině a přátelům.

Anotace

KUBÁTOVÁ, Rusko-česká homonyma v českých učebnicích ruského jazyka. Hradec Králové, 2019. Bakalářská práce na Přírodovědecké fakultě Univerzity Hradec Králové. Vedoucí bakalářské práce Mgr. Miroslav Půža, Ph.D.

Cílem bakalářské práce je popsat problematiku rusko-českých homonym, se kterými se žáci mohou setkat v českých učebnicích ruského jazyka. Práce bude rozdělena na část teoretickou a část praktickou. Teoretická část bude zaměřena na vymezení pojmu homonyma a vše, co s ním souvisí. Praktickou část bude představovat slovník ruských homonym s odpovídajícími českými ekvivalenty. Práce bude obsahovat dotazníkové šetření, které bude mít za cíl prozkoumat problematiku homonym ve výuce ruského jazyka jako cizího.

Klíčová slova

homonyma, rusko-česká homonyma, česko-ruská homonyma

Annotation

KUBÁTOVÁ, The Russian-Czech Homonyms in the Czech Textbooks of Russian Language. Hradec Králové, 2019. Bachelor Thesis at Faculty of Science University of Hradec Králové. Thesis Supervisor Mgr. Miroslav Půža, Ph.D.

The target of this bachelor's thesis is to describe the issue of Russian-Czech homonyms, which pupils can meet in Czech textbooks of Russian language. The thesis will be divided into theoretical part and practical part. The theoretical part will focus on defining the term homonyms and everything related to it. The practical part will be a dictionary of Russian homonyms with corresponding Czech equivalents. The work will include a questionnaire survey that will aim to explore homonyms in teaching Russian as a foreign language.

Keywords

homonym, Russian-Czech homonyms, Czech-Russian homonyms

Obsah

ÚVOD	8
1 TEORETICKÁ ČÁST	10
1.1 LEXIKOLOGIE A PARADIGMATICKÉ VZTAHY.....	10
1.1.1 <i>Lexikologie</i>	10
1.1.2 <i>Slovo</i>	11
1.1.3 <i>Slovní zásoba</i>	12
1.1.4 <i>Tvoření pojmenování</i>	13
1.1.5 <i>Paradigmatické vztahy lexikálních jednotek</i>	13
1.2 HOMONYMIE.....	23
1.2.1 <i>Homonyma</i>	23
1.2.2 <i>Rusko-česká homonyma</i>	25
2 PRAKTICKÁ ČÁST	28
2.1 РАДУГА ПО-НОВОМУ.....	28
2.1.1 <i>РАДУГА ПО-НОВОМУ 1 učebnice ruštiny</i>	30
2.1.2 <i>РАДУГА ПО-НОВОМУ 2 učebnice ruštiny</i>	31
2.1.3 <i>РАДУГА ПО-НОВОМУ 3 učebnice ruštiny</i>	32
2.1.4 <i>РАДУГА ПО-НОВОМУ 4 učebnice ruštiny</i>	34
2.1.5 <i>РАДУГА ПО-НОВОМУ 5 učebnice ruštiny</i>	36
2.2 Твой ШАНС.....	37
2.2.1 <i>Твой ШАНС 1</i>	38
2.3 КЛАСС! RUŠTINA PRO STŘEDNÍ ŠKOLY UČEBNICE A PRACOVNÍ SEŠIT.....	41
2.3.1 <i>Класс! 1</i>	42
2.3.2 <i>Класс! 2</i>	43
2.3.3 <i>Класс! 3</i>	44
ZÁVĚR	46
SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ	48

Úvod

V této bakalářské práci se zaměřím na výskyt rusko-českých homonym v českých učebnicích ruského jazyka. Tato problematika je aktuální, neboť tato slova často způsobují nedorozumění při výuce cizího jazyka. Oba jazyky patří do slovanské jazykové skupiny, tvoří tedy dojem, že jsou úzce spjaté. To znamená, že se slovanské národy dokáží pochopit bez větších problémů. Ale toto stanovisko je chybné, neboť v obou jazycích existují stejná nebo podobná slova s různými významy. Lidé se laicky domnívají, že když je český jazyk podobný ruskému, tak i slova stejně znějící mají stejný význam v obou jazycích, proto poté tato slova chybně používají a dochází k chybnému porozumění. Zaměřím se tedy na slova, která v českém jazyce znějí stejně nebo podobně jako v ruském, ale liší se svým významem.

Toto téma jsem si zvolila, protože studuji ruský jazyk se zaměřením na vzdělávání a ve své budoucí profesi učitele se budu mnohokrát setkávat, ba dokonce to bude nepostradatelná část mé práce, s nejrůznějšími typy učebnic, které jsou zaměřeny na ruský jazyk. Zajímá mě, jak moc se autoři učebnic touto problematikou zabývají. Zda udělují těmto často nazývaným zrádným slovům nebo falešným přátelům překladatelé nějakou větší či speciální pozornost, aby žáci věděly, že tato slova existují a už od samého začátku výuky si na ně dávali pozor.

Aby nedocházelo k chybám v překladu, nedorozumění v komunikaci, nepochopení nebo změny smyslu věty, měli by si uživatelé jazyka uvědomit, že tato zrádná slova, která používají, nejsou univerzální. Proto je nutné si všechna slova již od začátku učení se nového jazyka ověřit ve slovnících a nespolehat na „jazykový cit“, který nás často může zmást.

Tento problém se ovšem netýká pouze začátečníků, ale i lidí, kteří již jazyk plynule ovládají. Proto mi přijde důležité, aby učitelé ruského jazyka této problematice rozuměli a věnovali jí dostatečnou pozornost, a přitom také našli oporu právě ve zmíněných učebnicích.

Pokud se zaměříme na širší publikace, nejenom na učebnice, zjistíme, že takových, které by se zajímaly o tuto problematiku, moc není. Jedna ze starších publikací je kniha Josefa Vlčka *„Úskalí ruské slovní zásoby: Slovník rusko-české homonymie a paronymie“*, která se sice těmto slovům důkladně věnuje, ale již není na trhu dostupná, je možné ji sehnat pouze v některých knihovnách. Kromě toho, tato

kniha byla vydána v roce 1966, takže mnoho slov v ní obsažených se dnes již nepoužívá nebo naopak mnoho neologismů chybí. Na konci roku 2015 byla vydána kniha „*Zrádná slova v ruštině*“, jejíž autorkou je Marie Csirikova. Ta ovšem v mnoha ohledech vycházela z publikace Vlčka. Na trhu tedy chybí slovník česko-ruských zrádných slov, který by obsahoval současná česko-ruská homonyma všech slovních druhů.

Práci jsem rozdělila na teoretickou a praktickou část. V teoretické části se budu zabývat nejrůznějšími termíny souvisejícími s homonymií a následně podrobněji samotné homonymií a konkrétně rusko-české.

V praktické části vyberu nejpoužívanější české učebnice ruského jazyka a pokusím se rozebrat, jak moc se jednotliví autoři zabývají touto problematikou a zda je na ni dostatečně upozorňováno.

1 TEORETICKÁ ČÁST

1.1 Lexikologie a paradigmatické vztahy

V této kapitole je objasněn pojem lexikologie a další termíny, které těsně souvisí s tématem této bakalářské práce. Jednotlivé podkapitoly postupně objasňují termíny jako lexikologie a další disciplíny, které jsou v ní zahrnuty. Konkrétně se jedná o sémantiku, onomaziologii, frazeologii, etymologii, onomastiku a lexikografii. Další podkapitola navazuje a popisuje pojem slovo jako základní jazykovou jednotku. Následující kapitoly nastiňují slovní zásobu ruského a českého jazyka a také význam pojmenovávacích jednotek.

1.1.1 Lexikologie

Podle J. Filipce¹ je lidský jazyk tvořen souborem specifických znaků a rysů, které plní funkce podle potřeb uživatelů. Tento soubor je ovšem založen na pravidlech jejich užívání a smyslu podle ustálených modelů a norem. Právě v tomto má své nenahraditelné místo lexikální zásoba. Jedná se tedy o soubor jednotek, které určitý společenský celek, nejčastěji národ nebo jeho část, užívá a přetváří. Pojem lexikologie označuje teorii lexikální zásoby, tj. popisuje a vykládá lexikální jednotky různých typů a popisuje jejich vztahy a dílčí systémy.

J. Vlček² definuje lexikologii jako samostatný oddíl jazykovědy, který souhrnně zkoumá slovní zásobu jazyka, zabývá se významem slov, změnami a funkcemi. Podobně definuje lexikologii i P. Hauser³, který ji dělí na samostatné disciplíny, ovšem jejich hranice nejsou pevně ustáleny a v různých publikacích se liší. Jako samostatné obory se vyčleňují:

- sémaziologie (семасиология), sémantika = nauka, která studuje obsah jednotek slovní zásoby, vychází ze slov již existujících a snaží se dopátrat jejich významu a změn,

¹ FILIPEC, Josef a František ČERMÁK. *Česká lexikologie*. Praha, 1985, s. 13

² VLČEK, Josef. *Porovnání slovní zásoby ruského jazyka se slovní zásobou českého jazyka*. Praha, 1986, s. 7.

³ HAUSER, Přemysl. *Nauka o slovní zásobě*. Praha, 1985, s. 7.

- onomaziologie (ономасиология) = nauka studující způsoby, jak se v jazyce tvoří nová pojmenování⁴,
- frazeologie = nauka o frazeologických jednotkách,
- etymologie = nauka o původu slov,
- onomastika = nauka o vlastních jménech,
- lexikografie = nauka o slovnících.

1.1.2 Slovo

Slovo je základní jednotkou slovní zásoby a je také zároveň jednou z jednotek jazykových. Souhrn slov existujících v daném jazyce tvoří jeho slovní zásobu.

Úplnou definici slova, která by zahrnovala všechny jeho vlastnosti a funkce, je těžké, ne-li nemožné, stanovit. Slovo má svou stránku grafickou a zvukovou, je předmětem zkoumání v lexikologii, tvoření slov, v tvarosloví a ve skladbě. V každé ze zmíněných disciplín se slovo vymezuje samostatně.⁵

Toto potvrzují i J. Filipec a F. Čermák, kteří ve své knize *Česká lexikologie* uvádějí: „V odborné literatuře se věnuje mnoho pozornosti hlediskům a kritériím, která charakterizují slovo na rozdíl od jiných jazykových jednotek. Těchto hledisek je celá řada a většina z nich má omezenou platnost, takže podle obecného názoru platí spíše ve svém souhrnu. Příčinou jejich relativnosti je skutečnost, že slova jsou druhově značně odlišná, a to formálně i významově, mají různou motivaci a zaujímají v systému slovní zásoby různá místa.“⁶

I v definici slova jako jednotky slovní zásoby se nachází mnoho odlišností, avšak v jednom se shodují. V definici je vždy uvedena jeho binární neboli dvojstránková povaha. Jedná se o spojení formy a obsahu.

Forma slova je tvořena jeho hláskovou skladbou. Ve většině případů tvoří slovo skupina hlásek, ale existují slova, která jsou tvořena pouze jednou hláskou. V českém jazyce jsou takovými slovy některé spojky, předložky a citoslovce.

Obsahem slova je jeho význam, který umožňuje pojmenovat předměty, jevy, vztahy ap. Význam slova je vázán na konkrétní jazyk. Slovo má společenský

⁴ MAN, Oldřich. *Základy lexikologie ruského jazyka 1*. Praha, 1987, s. 1-2.

⁵ HAUSER, Přemysl. *Nauka o slovní zásobě*. Praha, 1985, s. 9

⁶ FILIPEC, Josef a František ČERMÁK. *Česká lexikologie*. Praha, 1985, s. 31

charakter, neboť je pro nositele jazyka zřejmý a srozumitelný. Každé slovo má svůj význam a tím se odlišuje od slov jiných. V některých případech může mít slovo významů více, tomu říkáme mnohovýznamovost nebo homonymita. Jindy existuje pro nazvání jedné skutečnosti, jednoho významu několik slov. Takový jev se nazývá synonymita.⁷

1.1.3 Slovní zásoba

Slovní zásoba je souhrn všech slov (lexikálních jednotek, lexémů) a slovních spojení vyskytujících se v konkrétním jazyce. Bohatost jazyka se udává právě podle obsáhlosti jeho slovní zásoby. Zde je důležité rozlišovat jazyky s rozvinutým morfematickým tvořením (odvozováním a skládáním) a sémantickým tvořením, kde se k pojmenování nových věcí používá přenesení významu z již existujících slov. Počet slov v jazyce není uzavřen a není možné zjistit přesný počet slov. Přibližné počty slov jsou uvedeny ve velkých slovnících. Při velikém rozsahu slovní zásoby je takřka nemožné, aby nositelé jazyka znali všechna slova. Právě z hlediska uživatelů jazyka se slovní zásoba rozlišuje na aktivní a pasivní.

Do aktivní slovní zásoby jedince patří taková slova, která on sám běžně používá, jak v ústním, tak i psaném projevu. Mezi pasivní slovní zásobu řadíme slova, která jedinec zná, rozumí jim, ale v běžné komunikaci nepoužívá. Aktivní slovní zásobu jedince tvoří podle Hausera přibližně 5000–10000 slov. Pasivní slovní zásoba bývá zpravidla pětikrát až šestkrát vyšší.

V každém jazyce je takzvané jádro slovní zásoby neboli základní slovní fond. Charakterizuje ho původ a trvalost slov, struktura, význam a užívání.

Z hlediska původu a trvalosti slov sem zařazujeme slova, která v jazyce vznikla před dlouhou dobou a stále se používají. Tato slova zajišťují kontinuitu dorozumívání se mezi generacemi. Patří sem slova prajazyková (matka, bratr, víno), praslovanská (železo, nevěsta, žito), pračeská (nádob, stín, povaha), přejatá z jiných jazyků a zdomácnělá (papír, škola, sobota), slova přejatá později a nově vzniklá (příroda, automobil, noviny).

Podle struktury jsou zde slova nemotivovaná, stávají se sama základem pro tvoření slov nových (odvozováním a skládáním) na rozdíl od slov motivovaných.

⁷ HAUSER, Přemysl. *Nauka o slovní zásobě*. Praha, 1985, s. 9-10.

Významově sem zařezujeme slova, která jsou člověku blízká a jsou úzce spjata se životem ve společnosti. Z tematických okruhů jsou to například příbuzenské vztahy, části lidského těla, domácí i divoká zvířata, rostliny a jejich části, přírodní skutečnosti, nejdůležitější děje a základní časové a prostorové vztahy.

Užívání jádrových slov je nepostradatelné pro běžnou komunikaci, navzdory tomu, že jich není příliš mnoho. Avšak frekvence jejich užívání je vysoká, tvoří přibližně 90 % z celého počtu užívaných slov. Velká část slovní zásoby se během života mění v závislosti na společenském životě.

Po větším časovém úseku je možné sledovat i změny v jádrových slovech, které se odráží od vývoje společnosti.⁸

1.1.4 Tvoření pojmenování

Tvořením pojmenování dochází k obohacování již existující slovní zásoby. Tato nová slova mají svou významovou stránku a zařazují se do přesně vymezených významových skupin.

Jedná se o nauku, kde se utváří jak slovotvorné pojmenovací struktury (odvozeniny, složeniny), tak i víceslovná pojmenování. Tato pojmenování se do jazyka dostala různými způsoby. Některá byla přejata z jiného jazyka a nemají žádnou oporu a žádné vztahy s jinými slovy. Jiná byla naopak odvozena již se slovy existujícími a mezi těmito slovy je zřetelně vidět jejich vztah. Tento vztah se nazývá slovotvorný.

Každé pojmenování vyjadřuje určitou skutečnost a má své zákonitosti vzniku. Způsoby pojmenování se v jednotlivých jazycích liší. Základem každého nového pojmenování je pojem – myšlenková kategorie, obraz objektivní skutečnosti v našem vědomí. Ten musí být dále v našem vědomí zpracován, aby mohl být nakonec pojmenován. Celý tento postup, od pojmu k pojmenování, se nazývá onomaziologický.⁹

1.1.5 Paradigmatické vztahy lexikálních jednotek

V této kapitole se budu krátce věnovat dalším typům paradigmatických vztahů, jako jsou synonymie, antonymie, polysémie a paronymie. Homonymie patří také

⁸ HAUSER, Přemysl. *Nauka o slovní zásobě*. Praha, 1985, s. 13-15.

⁹ MAN, Oldřich. *Základy lexikologie ruského jazyka 1*. Praha, 1987, s. 7-10.

k paradigmatickým vztahům. Budu se jí podrobněji věnovat v další, samostatné kapitole.

Definice paradigmatických vztahů podle M. Vavrečky zní takto: „Tak jako paradigmatické vztahy jsou založeny na principu porovnávání (nebo – nebo), tak jsou mezi sebou, v procesu řeči, v textu, svázány jazykové jednotky paradigmatickými vztahy, nemohou se současně používat, ale mohou navzájem stát v protikladné pozici (např.: не горе, а радость – ne trápení, ale radost) nebo mohou být navzájem srovnávány (např.: и большие и маленькие книги – jak velké, tak malé knihy). Na lexikální úrovni jazyka jsou mezi sebou paradigmatickými vztahy svázána slova, která mají společné komponenty sémantického a formálního charakteru (sémy, morfémy). Na základě společných a odlišných komponentů můžeme lexikální jednotky členit na syntagmatické (tematické a lexiko-sémantické skupiny, typy skloňování, typy časování) a paradigmatické (synonymické řady, homonymické, antonymické a paronymické opozice).¹⁰“

1.1.5.1 Synonymie

Hauser a kol. ve své knize uvádějí, že synonymum neboli slovo souznačné je „slovo se stejným nebo podobným významem jako má slovo jiné, s nímž je zaměnitelné aspoň v jedné souvislosti. Synonyma umožňují pestrost vyjadřování, pomáhají odlišovat jemné rozdíly ve významu a slohovém zabarvení.¹¹“

Stejně jako antonyma patří synonymické páry nebo řady ke stejnému slovnímu druhu. Tato slova mohou spojovat slova z nejrůznějších významových oblastí a lexikálních vrstev. V synonymické řadě mohou být slova se stejným kořenem, ale také nemusí. Týkají se také víceslovných pojmenování, nejen základních jednotek. Například: liják – silný déšť, závěť – poslední vůle, sněží – padá sníh.¹²

¹⁰ VAVREČKA, Mojmir. *Lexikologie ruského jazyka*. Ostrava, 1989. s. 64. Překlad: N. Hasan.

¹¹ HAUSER, P. a kol., *Slovník jazykovědné terminologie k učebnicím českého jazyka pro základní školy*. Brno: Nová škola, 2001, str. 88.

¹² HAUSER, Přemysl. *Nauka o slovní zásobě*. Praha, 1985, s. 85

Klasifikace synonym není jednotná, v některých knihách se třídí velmi podrobně, v jiných povrchně. Pro svoji práci jsem vybrala třídění podle P. Hausera¹³, který rozděluje:

1. synonyma podle rozsahu

Na základě míry, v jaké se synonyma překrývají, vydělujeme dvě skupiny:

- Úplná neboli absolutní – tato synonyma jsou shodná ve všech příznacích, lze je mezi sebou zaměnit, ale nevyskytují se příliš často. Synonymie zahrnuje slova, která jsou různě odstíněná. Podle původu mohou být úplná synonyma tvořena slovy domácími, například: hezký – pěkný, kouř – dým. Častěji se ovšem v řeči vyskytují slova domácí, která mají jako synonymum slovo přejaté, například: nerost – minerál, mluvnice – gramatika. Tato synonyma se nejčastěji vyskytují v terminologii. Některé domácí termíny jsou doslovným překladem cizího výrazu neboli kalk. Například: životopis – biografie, podstata – substance. V několika málo případech jsou synonymní přejatá slova mezi sebou, například: epos – epej. Synonymitu lze najít také u vlastních jmen, například: Holandsko – Nizozemí, Thajsko – Siam.
- Částečná synonyma se liší ve svém základním významu (denotaci) i hlubším významu (konotaci) nebo v kontextu (distribuci). Podle toho je rozlišujeme na:
 - Ideografická, která se liší zčásti v denotaci a v distribuci. Nelze je ve všech kontextech zaměnit, například: běžet – utíkat. U některých druhů dochází ke vzájemnému zesílení významu. Taková synonyma se nazývají intenzifikační. Například: práce – námaha, krása – nádhera, volat – křičet.

¹³ HAUSER, Přemysl. *Nauka o slovní zásobě*. Praha, 1985, s. 87-92.

- Stylistická synonyma se liší stylistickými příznaky. Tvoří je slova neutrální a příznaková, nebo příznaková mezi sebou. Neutrální a knižní jsou například: mluvit – praviti, naříkat – lkát, pole – role. Neutrální a poetická: jaro – vesna, moře – sláň. Hovorová a knižní: moc – převelice.
- Expresivní mají různé citové kvality. Například: spát – hajat, pes – hafan, zajíc – ušák. Řadí se sem i pojmenování eufemistická: zemřít – zesnout – skonat, a dysfemistická: jíst – žrát, pít – chlastat.
- Dobová zahrnují archaistická pojmenování, např.: severní – půlnoční, jižní – polední.
- Frekvenční se liší četostí svého výskytu. Např.: přírodní – naturální, vesmír – svět, táti – jihnouti.

2. synonyma podle slovnědruhové příslušnosti

Nacházejí se u všech slovních druhů, ale ne ve stejné míře. Nejčastěji se vyskytují u druhů s nominativní funkcí, to jsou podstatná jména, přídavná jména, příslovce a slovesa. U ostatních skupin mnohem méně.

- Podstatná jména: chlapec – hoch – kluk, žena – manželka, kobyla – klisna, lov – hon, nemoc – choroba.
- Přídavná jména: velký – obrovský – ohromný – hrozitánský – nesmírný, přátelský – kamarádský, otcův – tatínkův.
- Příslovce: tu – zde – tady, potom – pak, hezky – pěkně.
- Slovesa: dělat – pracovat – konat – činit, umět – dovést – znát.
- Předložky: okolo – kolem, vedle – u, v – na. Synonymita se projevuje ve spojení se jménem, např.: v radnici – na radnici.
- Cítoslovce: synonymními bývají pouze cítoslovce subjektivní a vyskytují se pouze zřídka, ach – ouvej – ouha
- Spojky a částice: a – také, ale – avšak – však, protože – poněvadž – jelikož.

- Zájmena: nikdo – žádný, který – jenž
- Číslovky: málo – několik – pár

3. synonyma podle struktur pojmenování

Synonymními jsou také víceslovná pojmenování, sousloví a frazeologismy.

K jednoslovnému pojmenování je víceslovné synonymum: češtinář – učitel češtiny, milovat – mít rád, ofsaid – postavení mimo hru.

Synonymem jsou také rozložené popisy: spěchat – jít rychle, železničář – zaměstnanec železnic.

Častá jsou i frazeologická synonyma: problém – tvrdý oříšek, všude – na každém kroku, převráceně – vzhůru nohama.

1.1.5.2 Antonymie

J. Filipec definuje antonymii takto: „Antonymie se zakládá na logickém protikladu, opozici dvou skutečností, jejich odrazu v myšlení a slov tyto protiklady označujících.“ Dále také říká, že: „Antonymie jako jev charakteristický především pro nominativní druhy slov, ale vyskytující se i u morfému a předložek, znamená také jistý princip protikladného odrazu skutečnosti a způsobu pojmenování i označování.¹⁴“

Antonyma neboli opozita jsou tedy slova s opačným, protikladným významem. Například: minulé – budoucí (прошлое – будущее), rychle – pomalu (быстро – медленно), dát – vzít (дать – брать).¹⁵ Ne vždy se jedná pouze o dvojice slov, z nichž jedno je kladné a druhé záporné. K některým slovům lze přiřadit více antonym. Například: dobrý – zlý / špatný, blahobyt – bída / nouze.¹⁶

Antonymickou dvojici mohou tvořit slova vyjadřující:

- vlastnost: dobrý – zlý (добрый – злой),

¹⁴ FILIPEC, Josef a František ČERMÁK. *Česká lexikologie*. Praha, 1985, s. 129.

¹⁵ VAVREČKA, Mojmír. *Lexikologie ruského jazyka*. Ostrava, 1987. s. 72

¹⁶ HAUSER, Přemysl. *Nauka o slovní zásobě*. Praha, 1985, s.92

- časové určení: ráno – večer (утро – вечер),
- prostor: jih – sever (юг – север),
- rozměr: malý – velký (маленький – большой),
- cit: láska – nenávisť (любовь – ненависть),
- věk: mladý – starý (молодой – старый) aj.

P. Hauser¹⁷ rozlišuje několik druhů antonym. Podle vnitřní jazykové struktury dělí antonyma na:

- Lexikální, která jsou tvořena slovy nepříbuznými.
 - například: pravda – lež, den – noc, rovný – křivý, dlouhý – krátký, mluvit – mlčet.
- Slovtvorná, tvořená slovy příbuznými, odvozeninami a složeninami.

U odvozenin vznikají v českém jazyce antonyma pomocí předpon. V ruském jazyce tomu tak není.

- Předpona *ne-*

Tento druh bývá z antonymie často vylučován. Některé zdroje tvrdí, že slova s předponou *ne* – jsou slova zápornými, pouze popírají slova kladná. Ovšem P. Hauser ve své knize dokazuje, že vyřazování těchto slov z antonym je neoprávněné.

Patří sem například: průstřelný – neprůstřelný, pozorný – nepozorný, zájem – nezájem.

- Předpona *ni-*

Tento případ se týká především zájmen a zájmenných příslovcí. Jejich kladné protějšky mají předponu *ně-*.

Například: nikdo – někdo, nikde – někde, nijak – nějak.

- Předpona *bez-*

Nejdůležitějším rysem této předpony je vyjádření nedostatku vlastnosti, předmětu apod. Společně se základovým slovem se jeví jako antonyma.

¹⁷ HAUSER, Přemysl. *Nauka o slovní zásobě*. Praha, 1985, s.93-96

Například: vadný – bezvadný, cenný – bezcenný, charakterní – bezcharakterní.

V některých případech kladný člen neexistuje a je nahrazen víceslovným spojením. Např.: mající ruce – bezruký.

- Předpona *proti-*

Počet antonym tohoto druhu je značně omezen. Řadí se sem například: jed – protijed, hráč – protihráč, lidový – protilidový.

- Cizí předpony

Sem lze zařadit předpony *a-/an-*, které se vyskytují u slov cizího původu, např.: gramatický – agramatický. Dále předpony *i-/in-*, např.: racionální – iracionální. Předpona *anti-*, která je ekvivalentní české předponě *proti-*, např.: antiseptický. Stejně tak jako předpona *kontra-*, např.: špionáž – kontrašpionáž.

- Předpony se vzájemným antonymickým významem

Zde jsou použity předpony, které vyjadřují opačný směr, například: východ – západ, zahrabat – vyhrabat, svázat – rozvázat, nadzemní – podzemní.

U složenin je antonymita odvozená a vyplývá z antonymity jejich první části.

- například: mladočech – staročech, velkoobchod – maloobchod, severoamerický – jihoamerický.

V antonymickém vztahu mohou být i celá sousloví nebo slovo a sousloví. Tento případ se nazývá souslovná antonyma. Řadí se sem také frazeologismy.

- například: mít rád – nenávidět, ostrý úhel – tupý úhel, zůstat – vzít do zaječích.

Synonyma podle slovnědruhově příslušnosti:

- podstatná jména: láska – nenávisť, světlo – stín, píle – lenost,
- přídavná jména: dlouhý – krátký, horký – studený, suchý – mokrý,
- příslovce: zde – tam, brzy – pozdě, trochu – hodně,

- slovesa: spát – bdít, stát – ležet, smát se – plakat,
- zájmena: každý – žádný, něco – nic,
- předložky: nad – pod, za – před, s – bez,
- číslovky jsou antonymní pouze ve dvojici mnoho – málo.

Antonyma jsou těsně svázána se synonymií a polysémií. Mnohoznačná slova mohou mít v každém svém významu různá antonyma. Protikladná slova patří k jednomu slovnímu druhu, proto se spolu logicky, gramaticky i sémanticky shodují.

1.1.5.3 Polysémie

Polysémie neboli mnohoznačnost vzniká při potřebě pojmenovat nový předmět či skutečnost v případě, že není vymyšleno nové slovo. Pro pojmenování se použije slovo již existující a pouze se adaptuje. Tento proces se nazývá sémantický způsob tvoření pojmenování. Dochází při tom k obohacování slovní zásoby. Vznikají nové, další, významy slova. Mnohoznačnost slova je tedy existence dvou nebo více významů jednoho slova, je to také schopnost vyjádřit jedním slovem více předmětů a jevů. Oldřich Man ve své knize také uvádí, že „o mnohoznačnost jde jen tehdy, jestliže jev pojmenovaný stejným hláskovým komplexem má nějaké společné sémantické znaky s jevem (významem) předcházejícím, je-li jím motivován.¹⁸“ Mezi mnohoznačná slova z ruské slovní zásoby patří například: производство (provádění, provozování, výroba, povýšení, jmenování), стол (stůl, oddělení, jídlo, úřad), рука (ruka, rukopis, písmo) aj.¹⁹

Opakem polysémie je monosémie neboli jednoznačnost.

Polysémie se mnohdy chybně zaměňuje s homonymií, ale liší tím, že u homonym je shoda náhodná, kdežto u polysémie existuje souvislost mezi významy a vznikají přenesením významu na základě podobnosti.

Původní význam slova označujeme jako přímý, nový jako přenesený. P. Hauser²⁰ rozlišuje v lexikologii mnohoznačná slova podle typu přenesení na

¹⁸ MAN, Oldřich. *Základy lexikologie ruského jazyka I*. Praha, 1987, s. 111

¹⁹ VENCOVSKÁ, Marta. *Rusko-český slovník*. Voznice: Leda, 2002. s. 883, 982, 1090.

²⁰ HAUSER, Přemysl. *Nauka o slovní zásobě*. Praha, 1985, s. 70–76.

metaforu, metonymii a synekdochu. Rozlišení se odráží v lexikografii. Slovníky zachycují ve většině případů pouze první významy, druhé málokdy nebo je uvádí jen jako zvláštní případy.

1. Metafora – jedná se o přenesení významu na základě vnější podobnosti. Podobnost se týká tvaru, barvy, umístění, rozsahu, funkce.
 - podobnost v tvaru: zub (v ústech) – pily, hřeben (na česání) – hory,
 - podobnost v barvě: cihlový (cihlový dům) – barva,
 - podobnost v umístění: pata (část nohy) – hory,
 - podobnost v rozsahu: chloupek, kapka – malé množství,
 - podobnost ve funkci: pero – nástroj na psaní, hlava – státu, rodiny.
2. Metonymie spočívá v přenosu označení na jiný objekt na základě jiné souvislosti než podobnosti označovaných objektů. Vyskytuje se pouze u podstatných jmen.
 - názvy dějů: hlídka – hlídání / lidé, kteří konají hlídku, západ – děj / světová strana,
 - názvy vlastností přenesené na jejich nositele: mládí – mladí lidé,
 - názvy povolání přenesené na místo, kde se povolání provozuje: pekařství – dílna, prodejna,
 - názvy materiálů přenesené na výrobky z nich zhotovené: zlato – šperky, porcelán – nádobí,
 - názvy děl se často zaměňují se jmény autorů: číst Jirásku, poslouchat Smetanu.
3. Synekdocha – záměna části a celku. Patří mezi tropy a blízce souvisí s metonymií, takže se někdy pokládá za její zvláštní případ. Vyskytuje se pouze u podstatných jmen.
 - přenos pojmenování části na celek: květ – rostlina, kolo – jízdní kolo,
 - přenos pojmenování celku na část: tabák – rostlina/usušené listy.

4. Významové změny historické – u některých slov je možné dohledat jiné dřívější významy. Nejčastěji dochází ke změně v rozsahu, k takzvanému rozšiřování nebo zužování. U zužování dochází k vymizení některých významů. Například dobytek mělo původně tři významy, dnes ho používáme především při pojmenování domácích zvířat, ale znamenalo také dobytou (získanou) věc a majetek. U rozšiřování jde o opak. Například jako limonády byl dříve označován pouze nápoj z citronů, dnes označuje jakýkoliv ovocný nápoj.

1.1.5.4 Paronymie

Jedná se o slova, která patří ke stejné gramatické kategorii, jsou velmi blízká, ale ne totožná. Podobají se zvukově, ale liší se svým významem. Z ruského jazyka sem lze zařadit například: соседний (nacházející se v sousedství) - соседский (patřící sousedovi).²¹

Do paronym řadíme i slova, která se liší jen některým rysem, například délkou samohlásek: лиска – лыска, вина – вйна, соли – солі atd. K nedorozumění při používání těchto slov může docházet zejména při špatné výslovnosti nebo při nevhodných podmínkách (ruch na ulici).²²

Při výuce jazyka mohou paronyma způsobovat značné problémy, protože se velmi často pletou a způsobují problémy s pochopením při komunikaci.

Konkrétně v českém a ruské jazyce se můžeme setkat s lexikální rusko-českou paronymií. Zde dochází v důsledku podobné výslovnosti slov k jejich záměně a nesprávnému použití. Jako příklad lze uvést травление (leptání) - trávení (пищеварение), способствовать (příspěvat) – způsobovat (вызывать).²³

²¹ VAVREČKA, Mojmir. *Lexikologie ruského jazyka*. Ostrava, 1987. s. 74

²² HAUSER, Přemysl. *Nauka o slovní zásobě*. Praha, 1985, s. 84

²³ MAN, Oldřich. *Základy lexikologie ruského jazyka I*. Praha, 1987, s. 123-124

1.2 Homonymie

1.2.1 Homonyma

V. Petráčková v akademickém slovníku cizích slov z hlediska lingvistiky definuje homonyma takto: „Formální vztah mezi jazykovými jednotkami založený na totožnosti formy (např. kolej studentská ubytovna – kolej stopa kola).²⁴“

Lexikálními homonymy jsou nazývána slova, která mají stejnou formu, patří ke stejnému slovnímu druhu, ale liší se svým významem.²⁵

Význam homonym je definován především v kontextu. Některá homonyma se odlišují svým užitím. Mohou sloužit jako prostředek jazykové hry a aktualizace.

➤ Homonyma podle původu²⁶

homonymie lexikální

Slova zcela různá s náhodnou shodou formální.

- a) dvě slova domácí – např. vlna – na vodě/ srst,
- b) slovo domácí a přejaté - např. stopky – části květu (domácí)/ hodinky (přejaté),
- c) dvě slova přejatá z různých jazyků - např. raketa – pálka/ létací zařízení,
- d) dvě slova přejatá z téhož jazyka - např. hyperbola – kuželosečka/ nadsázka.

homonymie slovotvorná

U těchto homonym způsobuje jejich homonymitu:

- a) slovotvorný prostředek: přípona – např. vaříč – osoba/ nástroj,
předpona – např. přeteče – z jednoho do druhého/
přes okraj,
- b) paralelní tvoření slov stejného slovotvorného typu – základní slovotvorný význam je u slov totožný, avšak jejich konkrétní významy jsou odlišné, např. červenka – pták/ červená hlína/ nemoc vepřů/ plemeno slepic/ odrůda pšenice.

homonymie slovnědruhová

Vznikla přenesením slova do jiné slovnědruhové kategorie. Slovo dostává nový

²⁴ PETRÁČKOVÁ, Věra a Jiří KRAUS. Akademický slovník cizích slov. Praha: Academia, 1995. s. 296

²⁵ VAVREČKA, Mojmir. Lexikologie ruského jazyka. Ostrava, 1987. s. 67

²⁶ HAUSER, Přemysl. *Nauka o slovní zásobě*. Praha, 1985, s.78

význam i novou mluvnickou kategorií. Lze rozlišit, která slovnědruhová příslušnost byla první, např. předložka během vznikla z tvaru podstatného jména běh. O tomto typu homonymie můžeme hovořit pouze v případě, že má slovo stejnou grafickou i fonetickou podobu.

homonymie morfologická

Slova, která se shodují hláskově pouze v některých svých tvarech. Od toho je také odvozen jejich název tvarová homonyma. Například ruské slovo спор substantivum (hádky) a спор jmenný tvar adjektiva спорый (do hovorové češtiny přeloženo jako šikovný, rychlý).

➤ Homonyma podle rozsahu

homonyma úplná

Úplnými homonymy jsou taková slova, která se shodují ve všech formách a řadí se k jednomu slovnímu druhu. Mezi úplná homonyma v rámci českého jazyka patří například: stopka – rostlinná/sklenice, zámek – budova/zařízení na zamykání aj. V ruském jazyce do této kategorie můžeme zařadit například slovo кулак – pěst/ozub, топить – topit (v kamnech) / topit (někoho). Ale i zde se najdou výjimky. Ne vždy mají slova všechny tvary. Například u slov brnění, spoušť nebo puch chybí v jednom z významů tvar množného čísla.

homonyma částečná

Částečná homonyma se neshodují ve všech tvarech. Zařazují se sem slova patřící k jednomu slovnímu druhu, u nichž je shoda výslovnosti a grafické podoby pouze v některých pádech. V češtině se jedná například o jména mužského rodu životná a neživotná, například: los – zvíře/listina, rys – zvíře/tah ve tváři. V ruském jazyce můžeme jako příklad uvést slovo мир – svět/mír. Řadí se sem také slova, která nejsou stejným slovním druhem. Například ruské slovo три – číslovka tři/rozkazovací způsob od slovesa třít.

V některých případech se může objevit i homonymie několikanásobná. To znamená, že u jedné formy existuje homonymita úplná i částečná. Jako příklad

můžeme uvést slovo jeřáb. Úplná homonymita je mezi jeho významem strom a stroj, ovšem mezi významem pták a stroj je homonymita částečná.²⁷

homonyma pravá

Pravá homonyma se shodují ve výslovnosti i v grafické podobě.

homonyma nepravá

Nepravá homonyma rozlišujeme podle toho, zda se liší ve své gramatické, fonetické či grafické formě.

a) Homofomy

Tvar slova, který se shoduje s tvarem jiného slova, např. ženu (1. osoba slovesa hnát – akuzativ substantiva žena).²⁸ Z ruského jazyka lze uvést příklad печь – trouba (substantivum)/ péct (verbum).

b) Homofony

Dvojice slov, která stejně znějí, ale píšou se různě. Například ruské slovo лук – луг, грипп – гриб. Homofony se mohou vyskytovat také mezi slovem a slovním spojením, např. немой – не мой. V češtině se tento jev vyskytuje velmi zřídka.

c) Homografy

Slova, která mají stejnou grafickou podobu, ale liší se svou výslovností. V ruštině vznikají homografy na základě pohyblivého přízvuku, např. замо́к – замо́к.

1.2.2 Rusko-česká homonyma

O. Man (1987) ve své knize uvádí kapitolu o rusko-českých homonymech takto: „V projevech ve dvou jazycích, zvláště příbuzných, se setkáváme s případy vzájemné shody slov a výrazů (míníme tím shody zvukové i významové, jako např. знать znát, окно okno), ale i s případy shody jen částečné, vlastně jen formální, tzn. že se sice shoduje zvuková stránka slov, ale liší se jejich význam (např. rus. живот, ale čes. „život“, заказать ale „zakázat“, пар, ale „pár.“ To bývá příčinou častých chyb v překladech, neboť dochází k tzv. interferenci (vzájemné prolínání různých jazykových jevů, tzn. znalost slova v cizím jazyce vede k tomu, že se slovo mateřského jazyka stejně nebo podobně znějící překládá tímto již osvojeným

²⁷ HAUSER, Přemysl. *Nauka o slovní zásobě*. Praha, 1985, s. 81-82.

²⁸ *Leporelo.info* [online]

zněním). Mluvíme zde také o homonymech: v rámci několika jazyků jsou to tzv. mezi jazyková homonyma, v rámci ruštiny a češtiny homonyma rusko-česká.“

I přesto, že čeština a ruština jsou příbuzné jazyky a velmi podobné, homonyma mají jinou povahu než v rámci jednoho jazyka. Objevují se zde rozdíly ve výslovnosti, přízvuku, hláskové rozdíly atd. Někdy bývají tyto rozdíly velice nepatrné, např. pozor – позор, starší – старший aj. Chceme-li zachytit nejruznější případy mezijazykové interference, musíme rozšířit rozsah rusko-české homonymie.

1. Lexikální homonyma – např. пара (dvojice) – pára (пар), пивовар (sládek) – pivovar (пивоварный завод).
2. Morfologická homonyma – např. младший (nejmladší) – mladší, постой (počkej) – postoj (поза, отношение).
3. Slovnědruhovná homonyma – např. шест (tyč) – šest číslovka, рано (brzy) – ráno (утро).
4. Rusko-české homografy – např. осада (obléžení) – osada (посёлок), отбой (odražení) – odboj (сопротивление).

Vznik takovýchto homonym je dán rozdílným vývojem slovní zásoby v obou jazycích. Zvuková shoda může být zcela náhodná, například u slov вязанка (отер) a vázanka (kravata). V obou těchto případech jsou slova odvozená od slova вязать. Jedná se o podobnou motivaci v obou jazycích, avšak pro odlišné jevy.

Dalším případem vzniku homonym je, že se v jazycích použily hláskově stejné morfémy, ale lišící se svým významem. Například u slov подводник (námořník na ponorce, potápěč) – podvodník. Ruské slovo vzniklo z morfémů под-вод-ник, kdežto české je odvozeno od základů slov podvod, podvádět, vodit a přípony –ník.

Homonyma vzniklá sémantickým rozpadem měla původně stejný význam, ovšem jejich další vývoj v jazycích se natolik odlišil, až se slova významově vzdálila. Takovýmto slovem je například черствый (tvrdý) – čerstvý. Původní význam slova byl „pevně stočený“.

Často dochází také k rozšíření významu. Slovo неделя se v ruském jazyce překládá jako „týden“ na rozdíl od českého jazyka, kde si ponechalo svůj původní význam „den odpočinku, den, kdy se nic nedělá.“

Naopak u některých českých slov došlo k zúžení významu na rozdíl od slov ruských. Například гриб (houba) – hřib (белый гриб), ягода (bobule) – jahoda (клубника).²⁹

²⁹ МАН, Олдрич. *Зáklady lexikologie ruského jazyka I*. Praha, 1987, s. 121-123

2 PRAKTICKÁ ČÁST

Pro vypracování praktické části této bakalářské práce jsem zvolila učebnice, které jsou v českém školství pro výuku ruštiny nejpoužívanější, tj. Raduga po–novomu a jejich všech pět dílů, tři díly učebnice Klass! a jednu z nejnovějších učebnic Tvoj šans. Postupně jsem se zaměřila na jednotlivé díly učebnic, včetně pracovních sešitů, a našla v nich co nejvíce homonym, která by žákům mohla dělat problémy při výuce ruského jazyka. Tyto slova jsem následně dala do tabulky v abecedním pořadí, kde je uveden i jejich český překlad, homonymum v češtině a překlad českého homonyma do ruštiny. Ke všem slovům je také uveden příklad, slovní spojení nebo věta. Příkladové věty a slovní spojení jsou čerpány převážně z online slovníku Lingea³⁰, přímo z učebnic nebo jsou vymyšlena. Je samozřejmé, že některá slova se opakují. Pro lepší přehlednost jsou v práci uvedena znovu.

Všímala jsem si také cvičení, která jsou zaměřena pouze na homonyma. Ovšem těchto cvičení je v učebnicích velmi málo. Ta, která v učebnicích jsou, zmiňuji ve své práci níže u jednotlivých dílů učebnic.

2.1 РАДУГА ПО-НОВОМУ

Raduga po–novomu je česká učebnice ruského jazyka vydaná nakladatelstvím Fraus v Plzni. V letech 2007-2011 vyšlo pět předělaných vydání. Autory učebnic jsou prof. PhDr. Stanislav Jelínek, CSc., prof. Ljubov Fjodorovna Alexejevna, DrSc., PhDr. Radka Hříbková, CSc. a PhDr. Hana Žofková, CSc. Ilustrace do učebnic doplnil Josef Pospíchal. Odpovědnou redaktorkou je PhDr. Bohumila Burešová, PhD., redaktorkou obrazové části Věra Frausová, návrh obálky vytvořila Jana Šrámková a grafickou úpravu a sazbu provedl Marek Novotný.

Na zadní straně obalu uvádí autoři tuto učebnici takto: „Inovovaný učební soubor Raduga je určen k výuce ruštiny na středních školách a úroveň A1 také pro výuku ruštiny jako druhého cizího jazyka na základních školách. Počítá se též

³⁰ *Lingea online slovník* [online]. Brno: Lingea [cit. 2020-03-20]. Dostupné z: <https://slovníky.lingea.cz/>

s možností uplatnění ve vysokoškolském studiu nefilologických oborů a v jazykových kurzech.³¹“

Všechny učebnice jsou graficky i strukturou velmi podobné. Na začátku je celkový přehled toho, co učebnice obsahuje. Každá učebnice je rozdělena do několika kapitol neboli lekcí. Dozvíme se zde, jakým tématem se zabývají jednotlivé kapitoly, jaké jsou zde řečové intence a situace, kterou zvukovou a grafickou stránkou jazyka se kapitola zabývá, jevy z mluvnice, a pokud jsou uvedeny, tak texty k samostatné četbě a rozšiřující texty. V celé učebnici nás provázejí ikony, které označují, jak s uvedeným textem či cvičením pracovat, stejně tak různě barevné rámečky, které rozlišují učivo k zapamatování, doplňková cvičení, vzory ke cvičení, rozšiřující materiály a prověření, co už se žáci naučili. Na začátku každé učebnice je také tabulka s azbukou pro zopakování písmen.

Jednotlivé lekce mají také velmi podobnou strukturu. Na začátku je úvod do kapitoly. Následuje úvodní text a seznam slovíček pro danou kapitolu, cvičení k textu, procvičování výslovnosti, mluvnice, další texty ke čtení a cvičení. Liší se pouze 5. díl učebnice, kde již není uveden seznam slovíček.

Autoři také obohatili učebnice o odkazy na mobilní aplikaci, která by měla pomoci žákům při učení se nových slov. Nakladatelství Fraus svou aplikaci uvádí takto: "WordTrainer FRAUS je aplikace pro zábavné a efektivní procvičování slovní zásoby, založená na procvičování pomocí otáčecích karet. WordTrainer FRAUS je vhodným multimediálním doplňkem k učebnici a funguje jako výborný prostředek ke zlepšení porozumění a výslovnosti. Cizí výrazy jsou namluveny rodilými mluvčími a slovní zásoba je doplněna o bohatý obrazový materiál. Slovíčka jsou uvnitř aplikace rozdělena dle jednotlivých lekcí v učebnici."³²

Pro používání aplikace je nejprve nutné se přihlásit pomocí Facebookového účtu nebo e-mailové adresy. V aplikaci si zvolíte požadovanou učebnici a stáhnete slovní zásobu. Je zde na výběr několik možností, jak aplikaci využít. Možnost vybrat jednu či více lekcí, vyřazovat již naučená slovíčka a procvičovat tak pouze problematické

³¹ JELÍNEK, Stanislav, Ljubov Fjodorovna ALEXJEVA, Radka HŘÍBKOVÁ a Hana ŽOFKOVÁ. РАДУГА ПО-НОБОМЫ 1 učebnice ruštiny. Plzeň: Nakladatelství Fraus, 2007. ISBN 978-80-7238-659-8.

³² Aplikace pro výuku. *FRAUS* [online]. Plzeň: Nakladatelství Fraus, 2014 [cit. 2020-03-20]. Dostupné z: <https://www.fraus.cz/cs/nezavisle-stranky/aplikace-pro-vyuku>

výrazy, procvičovat na základě poslechu, vytvářet a ukládat vlastní karty, které lze doplnit o nahrávku výslovnosti a obrázků. Uživatelé si v aplikaci mohou nastavit také tréninkový plán, tj. čas a den, kdy se jim aplikace sama připomene.

Aplikaci bych já osobně nezařazovala do výuky, ale jako pomůcka pro domácí přípravu žáků se mi zdá velmi užitečná.

Ke každé učebnici je pracovní sešit, který obsahuje doplňující cvičení k probírané látce. Až na obálku jsou sešity zpracovány černobíle. Uprostřed se nalézají rusko-český i česko-ruský slovník základní slovní zásoby k učebnici a také stručný přehled mluvnického učiva.

2.1.1 РАДУГА ПО-НОВОМУ 1 učebnice ruštiny

V úvodním přehledu učebnice není žádná zmínka o homonymech, ta se nacházejí až ve čtvrté kapitole, kde se s nimi seznamujeme poprvé. Nejprve v úvodním textu a poté následuje cvičení, kde mají žáci daná slova vyhledat ve slovníku. K homonymům se vracíme o pár stránek dál ve formě cvičení, kde mají žáci za úkol odhadnout, co slova znamenají. Dále zde není žádné vysvětlení, překlad ani upozornění na tato slova. Překlad slovíček je až o tři stránky později. Další cvičení se již v této kapitole nevyskytují.

V páté kapitole se v seznamu slovíček objevují slova, která se žákům také často pletou. Je zde uvedeno jedno cvičení na tuto problematiku.

горячий горкий	horký hořký	горячая вода – horká voda горький шоколад – hořká čokoláda
жена женщина	manželka žena	любимая жена – milovaná manželka замужняя женщина – vdaná žena
красный красивый	červený krásný	красный перец – červená paprika красивый голос – krásný hlas
муж мужчина	manžel muž	бывший муж – bývalý manžel Будь мужчиной! – Chovej se jako chlap!
позор осторожно	hanba pozor	Какой позор! – To je ostuda! Осторожно, ступенька! – Pozor, schod!
пригласить прописать	pozvat přihlásit	пригласить в гости – pozvat na návštěvu прописать лекарство – předepsat lék

V pracovním sešitě je na homonyma zaměřeno pouze jedno cvičení na straně 37.

2.1.2 РАДУГА ПО-НОВОМУ 2 učebnice ruštiny

Na straně 10 je jedno cvičení na homonyma. Opakují se zde homonyma ze čtvrté kapitoly v první učebnici.

бейсболка бейсбольная битá	kšiltovka baseballka	надеть бейсболку – nasadit si kšiltovku Играть с бейсбольной битой. – hrát s baseballovou pálkou.
век возраст	století věk	на рубеже веков – na přelomu století пенсионный возраст – důchodový věk
дворец корт	palác dvorec	Зимний дворец – Zimní palác теннисный корт – tenisový dvorec
запоминать забывать	pamatovat si zapomínat	Запоминайте маршрут! – Pamatujte si cestu! забывать ключ – zapomínat klíč
здание видимость	budova zdání	жилое здание – obytná budova Видимость обманчива. – Zdání klame.
колбаса колбаса	salám klobása	польская колбаса – polský salám Печенная колбаса – opečená klobása
карта карта	mapa karta	карта мира – mapa světa платить картой – platit kartou
коньки клякса	lední brusle kaňka	катание на коньках – jízda na bruslích посадить кляксу – udělat kaňku
мочь моча	mocí, síla moč	изо всей мочи – ze všech sil утренняя моча – ranní moč
неделя воскресенье	týden neděle	рабочая неделя – pracovní týden Светлое воскресенье – Bílá neděle (Velikonoční)
памятник альбом	pomník památník	памятник Петру Первому – pomník Petra I. альбом фотографий – fotografické album
проспект буклет	hlavní ulice prospekt	Невский проспект – Něvský prospekt рекламный буклет – reklamní prospekt

рисование черчение	malování rýsování	уроки рисования – výtvarná výchova техническое черчение – technické rýsování
ручка рука	pero ruka	Пиши ручкой! – Piš perem. из рук в руки – z ruky do ruky
строгий простой	přísný strohý	строгие правила – přísná pravidla простой перевод – strohý překlad
школьник школьный сторож	žák školník	вызвать школьника к доске – vyvolat žáka k tabuli Мой папа работает школьным сторожем. – Můj otec je školník.

2.1.3 РАДУГА ПО-НОВОМУ 3 učebnice ruštiny

Na straně 13 v pracovním sešitě je jedno krátké cvičení na slova возраст а век. Dalším а také posledním cvičením je doplňování slov рано а скоро на straně 35.

без бузина	bez bez (keř)	без комментариев – bez komentáře бузина чёрная – bez černý
борода подбородок	(plno)vous brada	смеяться в бороду – smát se pod vousy двойной подбородок – dvojitá brada
ведь руководи	vždyť ved'!	Ведь это же правда! – Vždyť je to pravda! руководить кружком – vést (zájmový) kroužek
взрослый рослый	dospělý vzrostlý	взрослый человек – dospělý člověk рослые деревья – vzrostlé stromy
жакет пиджак	dámské sako žaket (pánské sako)	На ней был белый жакет. – Měla bílé sako. Ему идёт пиджак. – Sluší mu sako.
зрелый спелый	dospělý zralý	зрелый возраст – dospělost спелая клубника – zralé jahody
майка майское дерево	tričko, tílko májka	майка с длинным рукавом – tričko s dlouhým rukávem Кража майского дерева, это традиция. – Krádež májky je tradice.
небо	nebe	между небом и землёй – mezi nebem а zemí

или	nebo	Жизнь или кошелёк! – Peníze, nebo život!
плащ	plášť	непромокаемый плащ – nepromokavý plášť
пугай	plaš!	Не пугайтесь раньше времени! – Neplašete se předčasně!
пробыть	pobýt, strávit čas	Дома мы пробыли два месяца. – Doma jsme strávili dva měsíce.
пробить	probít, prorazit	пробить брешь в чём – prorazit cestu
пусть	ať, necht', kéž	Пусть это больше не повторяется! – Ať se to víckrát neopakuje!
пусти	pust'!	пустить детей в театр – pustit děti do divadla
разный	různý	разный цвет глаз – různá barva očí
энергичный	rázný	энергичный человек – rázný člověk
рано	brzy, brzo	рано встать – brzy vstát
утром	ráno	Утро вечера мудренее. – Ráno moudřejší večera.
решить	rozhodnout (se)	Решил приобрести мотоцикл. – Rozhodl se pořídit si motorku.
решать	řešit	решать на ходу что – řešit za pochodu co
рост	postava	человек высокого роста – vysoký člověk
расти	růst	расти как грибы после дождя – růst jak houby po dešti
скоро	brzo, rychle	До скорого свидания! – Brzy na viděnou.
почти	skoro	Почти ничего не осталось. – Skoro nic nezbylo.
страна	země (stát)	внутренние дела страны – vnitřní záležitosti státu
сторона	strana	задняя сторона – zadní strana
ужасный	příšerný, hrozný	Это ужасно! – To je příšerné!
изумительный	úžasný	изумительный фильм – úžasný film
худой	štíhlý	худой как щепка – hubený jak tyčka
бедный	chudý	беден как церковная мышь – chudý jak kostelní myš

2.1.4 РАДУГА ПО-НОВОМУ 4 učebnice ruštiny

V učebnici ve čtvrté lekci na straně 82 je přiřazovací cvičení na nová i již probíraná homonyma a také krátké cvičení na dvojici slov стул a стол. Na další straně je uvedeno cvičení na slova кофе a кафе.

V pracovním sešitě je na straně 4 cvičení na překlad některých homonym z ruštiny do češtiny. Další cvičení je na straně 18, zde je i překlad z češtiny do ruštiny.

быстрый	rychlý, svižný	ресторан быстрого обслуживания – rychlé občerstvení
сообразительный	bystrý	сообразительный мужчина – bystrý muž
важный	důležitý	Это не важно. – To není důležité.
серьёзный	vážný	серьёзные трудности – vážné potíže
виноград	hroznové víno	сбор винограда – sklizeň vína
виноградник	vinohrad	работать в винограднике – pracovat na vinohradě
вкусный	chutný	вкусная пища – chutná strava
элегантный	vkusný	элегантная мебель – vkusný nábytek
вылет	odlet	Самолёт готов к вылету. – Letadlo je připravené k odletu.
экскурсия	výlet	школьная экскурсия – školní výlet
гриб	houba	ходить за грибами – chodit na houby
гриб	hřib	сатанинский гриб – hřib satan
животное	zvíře	домашние животные – domácí zvířata
одушевлённый	životný	одушевлённые имена существительные – životná podstatná jména
жизнь	život	посмертная жизнь – posmrtný život
жажда	žízeň	почувствовать жажду – dostat žízeň
заказ	objednávka	обязательный заказ – závazná objednávka
запрет	zákaz	нарушить запрет – porušit zákaz
заказать	objednat	заказать полпорции – objednat si poloviční porci
запретить	zakázat	Въезд запрещён. – Vjezd zakázán.
закрыть	zavřít	закрыть дверь – zavřít dveře
прикрыть	zakrýt	прикрыть глаза – zakrýt oči

закуска	předkrm	закуска перед обедом – předkrm před obědem
десерт	zákusek	десерт после обеда – zákusek po obědě
капуста кудрявая капуста	zelí kapusta	кочан капусты – hlávka zelí Я ем кудрябую капусту. – Jím kapustu.
кафе кофе	kavárna káva	Мы были в кафе. – Byli jsme v kavárně. чёрный кофе с молоком – černá káva s mlékem
конфеты конфетти	bonbóny konfety	конфеты в обёртке – bonbony v obalu бумажные конфетти – papírové konfety
лук лук	cibule luk	репчатый лук – kuchyňská cibule стрельба из лука – lukostřelba
овощи фрукты	zelenina ovoce	выращивать овощи – pěstovat zeleninu сушёные фрукты – sušené ovoce
открыть раскрыть	otevřít odkrýt	открыть счёт – otevřít si účet раскрыть тайну – odkrýt tajemství
поступить продвинуться	vstoupit, nastoupit postoupit	поступить на юрфак – nastoupit na práva продвинуться к выходу – postoupit k východu
прибывать	přicházet, přijíždět	Во сколько прибывает поезд? – V kolik přijíždí vlak?
прибавлять	přibývat	прибавлять в весе – přibývat na váze
причёска шиньон	účes příčesek	гладкая причёска – hladký účes женские шиньоны – dámské příčesky
прочь почему	pruč proč	Руки прочь! – Ruce pryč! Почему ты сердишься? – Proč se zlobíš?
рис рысь	rýže rys	короткозёрный рис – krátkozrnná rýže обыкновенная рысь – rys ostrovid
сок соперник	šťáva, džus sok	яблочный сок – jablečná šťáva разгромить соперника – roznést soupeře na kopytech
ссылный сильный	vyhnanec silný	строителями были ссыльные – stavitelé byli vyhnanci произвести сильное впечатление – vyvolat silný dojem

строит	stavět, budovat	строить дом под ключ – stavět dům na klíč
наряжать	strojit	наряжать ёлку – strojit vánoční stromeček
стул стол	židle stůl	вертящийся стул – otáčecí židle операционный стол – operační stůl
суп сип	polévka sup	суп из птицы – drůbeží polévka белоголовый сип – sup bělohlavý
суровый жестокий	drsný, krutý surový	суровый климат – drsné podnebí жестокое обращение с детьми – týrání dětí
узнать	poznat	на своей шкуре узнать – na vlastní kůži poznat
счесть	uznat	счесть полезным что – uznat za vhodné co
чёрствый свежий	tvrdý čerstvý	чёрствый хлеб – tvrdý chléb свежие цветы – čerstvé květiny
читатель числитель	čtenář čítatel	беседа с читателями – beseda se čtenáři числитель и знаменатель – čítatel a jmenovatel

2.1.5 РАДУГА ПО-НОВОМУ 5 učebnice ruštiny

болеть балет	být nemocný balet	У меня болит рука. – Bolí mě ruka. солист балета – sólista baletu
выбор комитет	výběr výbor	большой выбор – velký výběr комитет по встрече – uvítací výbor
вызвать пригласить	zavolat vyzvat	вызвать врача на дом – zavolat lékaře domů пригласить на танец – vyzvat k tanci
дело пушка	práce, záležitost dělo	частное дело – soukromá záležitost водяная пушка – vodní dělo
лекарство медицина	lék lékařství	выдача лекарств по рецептам – výdej léků na recepty практическая медицина – praktická medicína
перевод перевод	překlad převod	вольный перевод – volný překlad оплата банковским переводом – platit bankovním převodem

поразить победить	ohromit porazit	поразить красотой – ohromit krásou победить врага – porazit nepřítele
Родина	vlast	любить свою Родину – milovat svou vlast
семья	rodina	глава семьи – hlava rodiny
связь союз	spojení, spojitost svaz	нарушение связи – porucha spojení Советский Союз – Sovětský svaz
сходить скинуть	zajít, doběhnout shodit	сходить в кино – zajít do kina скинуть на землю – shodit na zem
успеть добиться успеха	stačit, stihnout uspět	успеть на поезд – stihnout vlak добиться успеха в спорте – uspět ve sportu

2.2 Твой ШАНС

Učebnice Tvoj šans byla poprvé představena v ruském centru Masarykovy univerzity v Brně 17. května 2018. Autorkami učebnice jsou doc. Liudmila Valova, CSc., Mgr. Varvara Golovatina, CSc. a Mgr. Milena Rykovská. Odbornou spolupráci poskytl PhDr. Bohumila Burešová, Ph.D., PhDr. Jakub Konečný, Ph.D., Mgr. Alena Drebítková Malá, Ph.D. Recenzentkami z Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy (MŠMT) jsou PaedDr. Jana Folprechtová, CSc. a PhDr. Irina Hobzová. Odpovědnou redaktorkou je Bc. Oxana Dzugkoeva, redaktorkou obrazové části Dagmar Metlická, jazykovou korekturu udělala Mgr. MgA Kateřina Tichá, grafickou úpravu a sazbu MgA. Milada Hartlová, která vytvořila i návrh obálky. Vydáný je zatím pouze první díl. Druhý díl učebnice vyjde v průběhu roku 2020 a třetí díl v průběhu roku 2021.

Autoři svou učebnici popisují takto: „Nová, moderní učebnice současné ruštiny Tvoj šans bude vaším partnerem a pomocníkem. Učebnice vás povede nejen ke zvládnutí jazykových znalostí a dovedností, ale bude vás také motivovat k přemýšlení v širších souvislostech. Na její tvorbě se podílel česko-ruský tým autorek s bohatými

zkušenostmi s výukou ruštiny. Ve třech dílech vás postupně dovede až ke zvládnutí úrovně B1.³³“

Součástí učebnice je integrovaný pracovní sešit a audionahrávky, které jsou zdarma, e-příručka učitele na stránkách flexibooks.cz a také aplikace WordTrainer, kterou už jsem zmiňovala výše. Existuje také interaktivní verze této učebnice, která obsahuje další cvičení, fotografie a webové odkazy.

Učebnice je rozdělena na 8 lekcí a dvě opakovací části. Na začátku učebnice je krátký přehled učiva a stručné shrnutí, čím se jednotlivé lekce zabývají, následují vysvětlivky a použité symboly, které jsou barevně rozlišené. Obsáhlejší přehled učiva je uveden na stránkách 6 a 7. Zde se dozvíme, co z fonetiky, gramatiky a lexiky rozebírají jednotlivé lekce, jaké texty jsou zde uvedeny a se kterými reáliemi se žáci seznámí.

Každá lekce začíná dvoustránkou úvodních obrázků, často i prvním cvičením. Následuje sekce fonetiky a gramatiky, poté dialogy, texty ke čtení, nějaké informace z reálií a na konci každé lekce je pár stránek pracovního sešitu s dalšími cvičeními. Slovíčka jsou uvedena v tabulkách, které jsou různě rozmístěné v lekci, a na konci lekce bývá delší seznam slovíček.

2.2.1 Твой ШАНС 1

S prvním dílem učebnice by se žáci měli dostat v jazyce na úroveň A1.

Na straně 37 je cvičení zaměřené na výslovnost písmen ш, щ a ч. Jsou zde porovnávána i některá rusko-česká homonyma, jako například жена – žena, život – живот. Ovšem pro žáky začínající s jazykem může být toto cvičení matoucí, obzvláště, pokud nejsou dostatečně informováni o tom, že překlady neodpovídají skutečnému významu.

ведь	vždyť	Ведь это же правда! – Vždyť je to правда!
руководи	ved'!	руководить кружком – vést (zájmový) kroužek
век	století	на рубеже веков – na přelomu století
возраст	věk	пенсионный возраст – důchodový věk

³³ VALOVA, Liudmila, Varvara GOLOVATINA a Milena RYKOVSKÁ. *Твой шанс: učebnice s integrovaným pracovním sešitem*. Plzeň: Nakladatelství Fraus, 2018. ISBN 978-80-7489-423-7.

вкусный элегантный	chutný vkusný	вкусная пища – chutná strava элегантная мебель – vkusný nábytek
вода дефект	voda vada	питьевая вода – pitná voda скрытые дефекты – skryté vady
воскресенье воскресение	neděle vzkříšení	в воскресенье – v neděli воскресение Иисуса Христа – vzkříšení Ježíše Krista
выбор комитет	výběr výbor	большой выбор – velký výběr комитет по встрече – uvítací výbor
горячий горький	horký hořký	горячая вода – horká voda горький шоколад – hořká čokoláda
гроб могила	rakev hrob	цинковый гроб – zinková rakev братская могила – hromadný hrob
жаль печаль	líto žal	мне жаль – je mi líto выпить с горя – zapít žal
живот жизнь	břicho život	У меня бурчит в животе. – Kručí mi v břiše. борьба не на жизнь, а на смерть – boj na život a na smrt
завод соревнование	továrna závod	территория завода – areál továrny соревнование в беге – závod v běhu
каньки кляксы	brusle kaňky	роликовые коньки – kolečkové brusle посадить кляксы – udělat kaňky
кафе кофе	kavárna káva	Мы были в кафе. – Byli jsme v kavárně. чёрный кофе с молоком – černá káva s mlékem
красный красивый	červený krásný	красный перец – červená paprika красивый голос – krásný hlas
магазин журнал	obchod magazín, časopis	интернет-магазин – internetový obchod модный журнал – módní časopis
муж мужчина	manžel muž	бывший муж – bývalý manžel Будь мужчиной! – Chovej se jako chlap!
обратиться повернуться	oslovit obrátit se	обратиться по имени – oslovit jménem повернуться спиной к кому – obrátit se zády ke komu

пара	pár, dvouhodinovka	супружеская пара – manželský pár
пар	pára	готовить на пару – vařit v páře
письмо	dopis	мотивационное письмо – motivační dopis
шрифт	písmo	печатный шрифт – tiskací písmo
полка	polička	Полка висит на стене. – Polička visí na stěně.
полька	Polka	Она – полька. – Je Polka.
рано утром	brzy, brzo ráno	рано встать – brzy vstát Утро вечера мудренее. – Ráno moudřejší večera.
рис рысь	rýže rys	короткозёрный рис – krátkozrnná rýže обыкновенная рысь – rys ostrovid
Родина	vlast	любить свою Родину – milovat svou vlast
семья	rodina	глава семьи – hlava rodiny
сок соперник	šťáva, džus sok	яблочный сок – jablečná šťáva разгромить соперника – roznést soupeře na kopytech
стул стол	židle stůl	вертящийся стул – otáčecí židle операционный стол – operační stůl
суп сип	polévka sup	суп из птицы – drůbeží polévka белоголовый сип – sup bělohavý
труп	mrtvola	Только через мой труп! – Jen přes moji mrtvolu.
туловище	trup	мужское туловище – mužský trup
убирать убавлять	uklízet ubírat	убирать комнату – uklízet pokoj убавлять энергию – ubírat energii
уроки	hodina	звонок на урок/с урока – zvonek na hodinu/na přestávku
проценты	úroky	без процентов – bez úroků
чешка коленная чашка	Češka čěška	Я чешка. – Jsem Češka. У меня болит коленная чашка. – Bolí mě čěška.
шеф шов	šéf šev	Шеф завода. – Šéf továrny. трещать по швам – praskat ve švech

2.3 Класс! Ruština pro střední školy Učebnice a pracovní sešit

Trojdílná učebnice Klass! vydaná v letech 2010-2012 nakladatelstvím Klett s.r.o., Praha 10. Autory učebnic jsou doc. Natálie Orlová, CSc., PhDr. Marta Vágnerová, Ph.D. a Mgr. Miroslava Kožušková. Obálku s použitím fotografií Profimedia zpracoval Pavel Ješetický, ilustrace Dalibor Vlach, odpovědnou redaktorkou je Mgr. Jana Stejskalová.

Slova autorů: „Класс! je napsán pro studenty středních škol začínající s ruským jazykem a dovede je na úroveň B1 dle SERR. Třídílná sada učebnic Класс! pokryje přibližně čtyři roky studia, při dotaci 2-3 hodiny týdně.³⁴“

Všechny díly této učebnice jsou organizované podobně. Celou třídílnou sadou i jednotlivými lekcemi studenty provází skupinka spolužáků z petrohradského gymnázia a jejich česká kamarádka Veronika.

Učebnice jsou dvoujazyčné, v prvním a druhém díle jsou pokyny ke cvičením převážně v českém jazyce, ve třetím díle už pouze v ruském. Na začátku každé učebnice je celkový přehled, co se studenti mají naučit, o co by si měli obohatit slovní zásobu, co se naučit z gramatiky, z fonetiky, a projekt pro danou lekci. Na začátku lekce je zpravidla dialog k poslechu a přečtení. Následuje několik cvičení spojených s úvodním dialogem. Seznam slovíček pro danou lekci je uveden až na konci pracovního sešitu. Také je zde souhrnný přehled gramatiky probírané v dané učebnici.

Nakladatelství Klett nabízí ke svým učebnicím také online podporu. Na webových stránkách www.klett.cz se mohou učitelé zaregistrovat a získat tak metodické materiály, testy a cvičení ke stáhnutí. Vzorové lekce a metodická podpora zcela zdarma. Je zde také možný nákup elektronické učebnice a zcela přístupná jsou online cvičení, pro jejichž využívání není třeba registrace. Prvním krokem je výběr učebnice, ze které má být cvičení sestaveno, poté má uživatel na výběr z kapitol ve vybrané učebnici. Dále je nutné zvolit, jaký typ otázek chce uživatel zahrnout. Lze použít výběr z variant, přiřazovací otázky, doplnění správné varianty, dopisování slov, uspořádání slov nebo křížovku, přičemž lze zvolit jednu, více nebo i všechny varianty. Po vyhodnocení test zobrazí pouze správné a špatné výsledky.

³⁴ ORLOVA, Natálie, Marta VÁGNEROVÁ a Miroslava KOŽUŠKOVÁ. Класс! 1: ruština pro střední školy. Praha: Klett nakladatelství, 2010. ISBN 978-80-7397-032-1.

2.3.1 Класс! 1

První díl této učebnice zahrnuje také pracovní sešit, který je součástí učebnice, dvě CD a metodickou příručku učitele. Obsahuje 7 lekcí a 2 opakovací jednotky. Odpovídá úrovni A1 podle Společného evropského referenčního rámce pro jazyky (SEERR).

ветчина большинство	šunka většina	постная ветчина - libová šunka подавляющее большинство - drtivá většina
вода дефект	voda vada	питьевая вода – pitná voda скрытые дефекты – skryté vady
воскресенье воскресение	neděle vzkříšení	в воскресенье – v neděli воскресение Иисуса Христа – vzkříšení Ježíše Krista
выбор комитет	výběr výbor	большой выбор – velký výběr комитет по встрече – uvítací výbor
заказать запретить	objednat zakázat	заказать полпорции – objednat si poloviční porci Въезд запрещён. – Vjezd zakázán.
здание видимость	budova zdání	жилое здание – obytná budova Видимость обманчива. – Zdání klame.
кафе кофе	kavárna káva	Мы были в кафе. – Byli jsme v kavárně. чёрный кофе с молоком – černá káva s mlékem
красный красивый	červený krásný	красный перец – červená paprika красивый голос – krásný hlas
лук лук	cibule luk	репчатый лук – kuchyňská cibule стрельба из лука – lukostřelba
магазин журнал	obchod magazín, časopis	интернет-магазин – internetový obchod модный журнал – módní časopis
мочь моча	moci, síla moč	изо всей мочи – ze všech sil утренняя моча – ranní moč
овощи фрукты	zelenina ovoce	выращивать овощи – pěstovat zeleninu сушёные фрукты – sušené ovoce

петь пять	zpívat pět	петь вживую – zpívat naživo пять минус два – pět minus dva
рис рысь	rýže rys	короткозёрный рис – krátkozrná rýže обыкновенная рысь – rys ostrovid
сок соперник	šťáva, džus sok	яблочный сок – jablečná šťáva разгромить соперника – roznést soupeře na kopytech
страна сторона	země (stát) strana	внутренние дела страны – vnitřní záležitosti státu задняя сторона – zadní strana
стул стол	židle stůl	вертящийся стул – otáčecí židle операционный стол – operační stůl
чешка коленная чашка	Češka čěška	Я чешка. – Jsem Češka. У меня болит коленная чашка. – Bolí mě čěška.

2.3.2 Класс! 2

Druhý díl, stejně jako první, obsahuje integrovaný pracovní sešit, dvě CD a metodickou příručku učitele. Je rozdělena na 7 lekcí a 2 opakovací jednotky. Odpovídá úrovni A2 podle Společného evropského referenčního rámce pro jazyky.

звонить звенеть	volat, telefonovat zvonit	Звони мне завтра. – Zavolej mi zítra. Звенит колокольчик. – Zvonek zvoní.
сбить избить	srazit zbít	сбить цену – srazit cenu избить до полусмерти – zbít do bezvědomí
колготки трусики	punčocháče kalhotky	Носить колготки. – Nosit punčocháče. кружевные трусики – krajkové kalhotky
майка майское дерево	tričko, tílko májka	майка с длинным рукавом – tričko s dlouhým rukávem Кража майского дерева, это традиция. – Krádež májky je tradice.
рок год	rock rok	рок музыка – rocková muzika год рождения – rok narození
важный серьёзный	důležitý vážný	Это не важно. – To není důležité. серьёзные трудности – vážné potíže

связь союз	spojení, spojitost svaz	нарушение связи – porucha spojení Советский Союз – Sovětský svaz
---------------	----------------------------	---

2.3.3 Класс! 3

Третий дил zahrnuje taktéž, jako předchozí dva díly, pracovní sešit, dvě CD a metodickou příručku učitele. Obsahuje 7 lekcí a 2 opakovací jednotky. Odpovídá úrovni B1 podle Společného evropského referenčního rámce pro jazyky.

важный серьёзный	důležitý vážný	Это не важно. – To není důležité. серьёзные трудности – vážné potíže
взрослый рослый	dospělý vzrostlý	взрослый человек – dospělý člověk рослые деревья – vzrostlé stromy
вода дефект	voda vada	питьевая вода – pitná voda скрытые дефекты – skryté vady
горячий горький	horký hořký	горячая вода – horká voda горький шоколад – hořká čokoláda
жена женщина	manželka žena	любимая жена – milovaná manželka замужняя женщина – vdaná žena
забыть убить	zapomenout zabít	забыть дорогу – zapomenout cestu Убить двух зайцев одним выстрелом. – Zabít dvě mouchy jednou ranou.
заведение проведение	podnik zavedení	увеселительное заведение – zábavní podnik проведение газа – zavedení plynu
запоминать забывать	pamatovat si zapomínat	Запоминайте маршрут! – Pamatujte si cestu! забывать ключ – zapomínat klíč
заставить остановить	donutit zastavit	заставить человека работать – donutit člověka pracovat остановиться на ночёвку – zastavit se na nocleh
здание видимость	budova zdání	жилое здание – obytná budova Видимость обманчива. – Zdání klame.
кукла маска	panenka kukla	играть в куклы – hrát si s panenkami фехтовальная маска – šermířská kukla

лавка мостик	lavice lávka	деревянная лавка – dřevěná lavice перекинуть мостик – udělat lávku
мочь моча	moci, síla moč	изо всей мочи – ze všech sil утренняя моча – ranní moč
муж мужчина	manžel muž	бывший муж – bývalý manžel Будь мужчиной! – Chovej se jako chlap!
наушники серьга	sluchátka náušnice	беспроводной наушник – bezdrátové sluchátko серьга из медицинской стали – náušnice z chirurgické oceli
отходы уходы	odpad odchody	радиоактивные отходы – radioaktivní odpad уход на пенсию – odchod do důchodu
памятник альбом	pomník památník	памятник Петру Первому – pomník Petra I. альбом фотографий – fotografické album
парить парить	vznášet se pařit	парить в облаках – vznášet se v oblacích парить бельё – pařit prádlo
причёска шиньон	účes příčesek	гладкая причёска – hladký účes женские шиньоны – dámské příčesky
рано утром	brzy, brzo ráno	рано встать – brzy vstát Утро вечера мудренее. – Ráno moudřejší večera.
строгий простой	přísný strohý	строгие правила – přísná pravidla простой перевод – strohý překlad
ужас изумление	hrůza úžas	панический ужас – panická hrůza вызывать изумление – budit úžas
улитка раковина	hlemýžď ulita	Улитка рождается с раковиной. – Hlemýžď se rodí s ulitou. раковина улитки – hlemýžďí ulita
хватать спешить	stačit chvátat	не хватает чего – nestačí co Это не к спеху. – To nechvátá.

Závěr

Po důkladném prozkoumání, všech výše uvedených učebnic, je zřejmé, že rusko-česká homonyma jsou důležitou a velkou součástí při osvojování si jazyka. Nacházíme zde dokonce zcela základní slovíčka, bez kterých se uživatel jazyka neobejde.

Každá z učebnic obsahuje různý počet homonym, ale spousta z nich se opakuje. Mezi nejčastěji opakující se patří například жена (manželka), муж (manžel), красный (červený), горький (hořký) atd. Ve většině učebnic a pracovních sešitů není na tato slova více upozorněno, jsou zařazena mezi ostatní slova ve slovníku. Co se týká cvičení na procvičování, nejvíce jich je v učebnicích Raduga po–novomu. Jsou nejen v prvním díle, kde se žáci setkávají s prvními zrádnými slovy, pro jejich zopakování je uvedeno i několik cvičení ve druhém díle. I ve třetím díle učebnice najdeme cvičení na nově probíraná homonyma. Čtvrtý díl obsahuje opakování na slova již z první učebnice.

Na rozdíl od sady učebnic Raduga po–novomu Tvoj šans neobsahuje cvičení zaměřená pouze na homonyma. Naopak je hned na začátku učebnice nešťastně řešené cvičení na výslovnost hlásek. Ve cvičení jsou použita ruská slova жена, живот s jejich homonymy v českém jazyce žena, život. To může u žáků způsobit dojem, že je jedná o překlad, jelikož s překladem slovíček se setkávají později. Ani v integrovaném pracovním sešitě tato cvičení nejsou.

Stejně tak v třídílné sadě učebnic Klass! je mnoho homonym, ale cvičení na procvičování zde nejsou.

Celkově bych shrnula zpracování této kapitoly jako nedostačující. Vzhledem k množství informací, se kterými se žáci při procesu učení se nového jazyka musí seznámit, je tento problém očekávaný. V učebnicích s takovým to rozsahem je nemožné obsáhnout podrobně vše, co se jazyka týká.

Bohužel vzhledem ke vzniklé situaci na začátku roku 2020 jsem byla nucena z bakalářské práce vynechat dotazníkové šetření, které mělo být zaměřené na žáky základních a středních škol, kteří začínají s ruským jazykem. Cílem bylo zjistit, v jaké míře, dělají tato slova žákům problémy.

Bakalářská práce by se dala rozšířit nejen o vynechaný dotazník, ale také o další slova z běžné slovní zásoby, se kterými by žáci během výuky mohli setkat, ale také

o cvičení zaměřená na homonyma. Do výuky nebo do domácí přípravy by bylo jistě vhodné zařadit více cvičení na tato zrádná slova.

Věřím, že bude mít tato bakalářská práce přínos pro výuku ruského jazyka a poslouží vyučujícím jako pomůcka. I pro mne samotnou měla tato práce velký přínos. Nejen že jsem se důkladně seznámila s učebnicemi ruské jazyka, což se mi bude hodit v mé budoucí profesi učitelky, ale také jsem si rozšířila slovní zásobu. Toto téma mě zaujalo a ráda bych se mu dále věnovala i v budoucnu.

Seznam použitých zdrojů

FILIPEC, Josef a František ČERMÁK. *Česká lexikologie*. Praha: Academia, 1985. 281 s.

HAUSER, P. a kol., Slovník jazykovědné terminologie k učebnicím českého jazyka pro základní školy. Brno: Nová

HAUSER, Přemysl. *Nauka o slovní zásobě*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1986. 195 s.

JELÍNEK, Stanislav, Ljubov Fjodorovna ALEXJEVA, Radka HŘÍBKOVÁ a Hana ŽOFKOVÁ. *РАДУГА ПО-ХОБОМУ 1 učebnice ruštiny*. Plzeň: Nakladatelství Fraus, 2007. ISBN 978-80-7238-659-8.

JELÍNEK, Stanislav, Ljubov Fjodorovna ALEXJEVA, Radka HŘÍBKOVÁ a Hana ŽOFKOVÁ. *РАДУГА ПО-ХОБОМУ 2 učebnice ruštiny*. Plzeň: Nakladatelství Fraus, 2008. ISBN 978-80-7238-700-7.

JELÍNEK, Stanislav, Ljubov Fjodorovna ALEXJEVA, Radka HŘÍBKOVÁ a Hana ŽOFKOVÁ. *РАДУГА ПО-ХОБОМУ 3 učebnice ruštiny*. Plzeň: Nakladatelství Fraus, 2009. ISBN 978-80-7238-772-4.

JELÍNEK, Stanislav, Ljubov Fjodorovna ALEXJEVA, Radka HŘÍBKOVÁ a Hana ŽOFKOVÁ. *РАДУГА ПО-ХОБОМУ 4 učebnice ruštiny*. Plzeň: Nakladatelství Fraus, 2010. ISBN 978-80-7238-947-6.

JELÍNEK, Stanislav, Ljubov Fjodorovna ALEXJEVA, Radka HŘÍBKOVÁ a Hana ŽOFKOVÁ. *РАДУГА ПО-ХОБОМУ 5 učebnice ruštiny*. Plzeň: Nakladatelství Fraus, 2011. ISBN 978-80-7238-953-7.

Leporelo.info [online]. [cit. 2020-02-24]. Dostupné z: <https://leporelo.info/homoforma>

Lingea online slovník [online]. Brno: Lingea [cit. 2020-03-20]. Dostupné z: <https://slovníky.lingea.cz/>

MAN, Oldřich. *Základy lexikologie ruského jazyka 1*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1987. 212 s.

ORLOVA, Natália, Marta VÁGNEROVÁ a Miroslava KOŽUŠKOVÁ. *Класс! 1: ruština pro střední školy*. Praha: Klett nakladatelství, 2010. ISBN 978-80-7397-032-1.

ORLOVA, Natália, Marta VÁGNEROVÁ a Miroslava KOŽUŠKOVÁ. *Класс! 2: ruština pro střední školy*. Praha: Klett nakladatelství, 2011. ISBN 978-80-7397-066-6.

ORLOVA, Natália, Marta VÁGNEROVÁ a Miroslava KOŽUŠKOVÁ. *Класс! 3: ruština pro střední školy*. Praha: Klett nakladatelství, 2012. ISBN 978-80-7397-067-3.

PETRÁČKOVÁ, Věra a Jiří KRAUS. *Akademický slovník cizích slov*. Praha: Academia, 1995. ISBN 80-200-0497-1.

TĚŠITELOVÁ, Marie. *O morfologické homonymii v češtině*. Praha: Academia, 1966.

VALOVA, Liudmila, Varvara GOLOVATINA a Milena RYKOVSKÁ. *Твої шанс: učebnice s integrovaným pracovním sešitem*. Plzeň: Nakladatelství Fraus, 2018. ISBN 978-80-7489-423-7.

VAVREČKA, Mojmir. *Lexikologie ruského jazyka*. Ostrava: Pedagogická fakulta, 1989. 133 s. ISBN 80-7042-011-1.

VENCOVSKÁ, Marta. *Rusko-český slovník*. Voznice: Leda, 2002. ISBN 80-85927-99-3.

VLČEK, Josef. *Porovnání slovní zásoby ruského jazyka se slovní zásobou českého jazyka*. Praha: Univerzita Karlova, 1986. 274 s.